

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

PROBLEMS OF APPLICATION OF PROJECT TECHNOLOGIES IN THE MORAL EDUCATION SYSTEM IN NON-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Статтю присвячено одній з актуальних проблем морального виховання в закладах позашкільної освіти засобами проектних технологій. Так, розкривається сутність таких понять, як «проектні технології», «система морального виховання», «моральне виховання в закладах позашкільної освіти». Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах системи морального виховання учнівської молоді в процесі реалізації проектних технологій. Висвітлюються основні чинники успішної реалізації проектних технологій в освітньому процесі. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури обґрунтовується необхідність та доцільність використання проектних технологій не лише в навчальному процесі. Зазначається також, що концепція дослідження забезпечується єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів.

Ключові слова: проектні технології, метод проектів, заклади позашкільної освіти, система морального виховання.

Статья посвящена одной из актуальных проблем нравственного воспитания в учреждениях внешкольного образования средствами проектных технологий. Так, раскрывается сущность таких понятий, как «проектные технологии», «система нравственного воспитания», «нравственное воспитание в учреждениях внешкольного образования». Основное внимание сосредотачивается на теоретико-методических основах системы нравственного воспитания учащейся молодежи в процессе реализации проектных технологий. Осве-

щаются основные факторы успешной реализации проектных технологий в образовательном процессе. На основе анализа психолого-педагогической литературы обосновывается необходимость и целесообразность использования проектных технологий не только в учебном процессе. Отмечается также, что концепция исследования обеспечивается единством методологического, теоретического и методического аспектов.

Ключевые слова: проектные технологии, метод проектов, заведение внешкольного образования, система нравственного воспитания.

The article is devoted to one of the urgent problems of moral education in institutions of out-of-school education by means of design technologies. In particular, the essence of such concepts as design technologies, the system of moral education, moral education in non-formal education institutions is revealed. The main focus is on the theoretical and methodological foundations of the system of moral education of pupils in the implementation of project technologies. It highlights the main factors of successful implementation of design technologies in the educational process. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the necessity and expediency of using design technologies is substantiated not only in the educational process. It is also noted that the concept of the research is ensured by the unity of the methodological, theoretical and methodological aspects.

Key words: design technologies, project method, non-school education institutions, moral education system.

УДК 374.015.31:17.022.1
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-1.36>

Худякова А.А.,
аспірант кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної
освіти Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Моральне виховання не втрачає своєї актуальності на всіх етапах розвитку людства. Людство, починаючи з перших кроків свого становлення, шукало способи мирного та комфортного співіснування, відбувалось становлення системи морального виховання. Саме цілеспрямоване та послідовне моральне виховання має ефективно та дієво значення в загальному розвитку учнівської молоді, що є рушійною силою майбутнього. Змінюється час, люди, технології тощо, а разом із ними мають змінюватись підходи та методи морального виховання, що відповідатимуть викликам часу. Так, до порівняно нових технологій морального виховання належать проектні, які традиційно використовують у навчальному процесі та мають неабияку цінність у системі морального виховання учнівської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичне обґрунтування проектної технології зробили В. Зверєва, В. Лазарєв, М. Поташник, Г. Селевко та ін. Численні дослідження, що роз-

кривають проблеми використання проектних технологій у навчальному процесі, належать І. Беху, А. Бойко, В. Карамушці, В. Кременю та ін. Використання проектних технологій у процесі виховання аналізують Ю. Гнатюк, Л. Киселиця. Процес упровадження проектних технологій у закладах позашкільної освіти в систему морального виховання розглядали Н. Міщенко, М. Гриценко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значні здобутки педагогічної науки у використанні проектних технологій у навчально-виховному процесі, залишились проблеми, які варто ще більш детально розглянути та визначити теоретико-методологічні аспекти реалізації проектних технологій у системі морального виховання в закладах позашкільної освіти.

Мета статті – розкрити теоретичні засади й основи проектної діяльності як складника системи морального виховання в закладах позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Моральне виховання – цілеспрямований процес взаємодії

дорослого та учня, спрямований на прищеплення та розвиток моральних почуттів, формування моральних якостей, міцних переконань, потреби поводити себе відповідно до моральних норм суспільства.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо організації виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах, система морального виховання спрямована на формування цілісної моральної особистості, яка вміщує такі гуманістичні риси, як доброта, чуйність, милосердя, увага, толерантність, совість, чесність, справедливість, людська гідність, повага і любов до людей, правдивість і скромність, сміливість і мужність [4, с. 15].

Підхід до морального виховання в навчально-виховних закладах залежить від загальнонавчальних орієнтирів та напрямів освітнього процесу. Проблемі морального виховання приділяють увагу заклади не лише середньої, а й позашкільної освіти. Маючи багато спільного у виховному процесі (цілі, завдання і т.д.), він має і деякі відмінності, що пов'язано з різними сферами та методиками взаємодії з учнівською молоддю.

Так, у закладах позашкільної освіти будь-яка діяльність несе суто добровільну участь у навчально-виховній діяльності освітнього закладу. Це викликає певні труднощі у реалізації завдань морального виховання, адже все залежить від того, наскільки професійно та компетентно педагог підійде до заданої проблеми, чи зможе зацікавити та змотивувати до усвідомленої та добровільної діяльності учнів. З іншого боку, це розкриває невичерпні можливості перед педагогом не лише навчити та розповісти про будь-які моральні норми, а й, аналізуючи активність та зацікавленість учнівської молоді, зайвий раз звернутись до свідомого вибору як засобу формування моральних цінностей та мотивів, що є прийнятими та засвоєними не за наказом, а за власним моральним вибором.

Зважаючи на це, виникає необхідність пошуку та впровадження цікавих та дійсно ефективних засобів та методик взаємодії педагога та учнів, що повністю відповідатимуть запитам сучасної дитини. Одним із досить нових у педагогіці, але вже зарекомендованим як ефективним засобом навчання та виховання є метод проектів, проектна діяльність, або проектна технологія).

О. Коберник зазначає, що метод проектів – це система навчання, де учні здобувають знання в процесі планування і виконання завдань, які поступово ускладнюються [5, с. 42]. Метод проекту (за Є. Полат) – це сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій учнів з обов'язковою презентацією цих результатів [6, с. 3].

Проектна технологія – цілісна система дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо),

що адаптує навчально-виховний процес до вимог навчального проектування [8, с. 31].

В. Вербицький виділяє основні плюси проектів як ефективного засобу навчально-виховного процесу в закладах середньої та позашкільної освіти:

1) необхідність не передавати знання учням, а навчити здобувати їх самостійно, вміти ними користуватись під час вирішення нових завдань;

2) набуття кількісних та якісних комунікативних зв'язків, умінь працювати в колективі, виконуючи різні соціальні ролі та завдання;

3) розширення контактів, ознайомлення з більшою кількістю поглядів на задану тематику;

4) розвиток умінь збирати, обробляти, аналізувати інформацію, висуваючи гіпотези та роблячи висновки;

5) можливість зробити роботу в проекті цікавою для всіх учасників, спосіб реалізації дітей у різних сферах, їх самоствердження;

6) навчально-виховна робота здійснюється в комплексі;

7) діти можуть мати власну думку [2, с. 36].

Ю. Белікова визначає такі типи проектів:

– дослідницькі. Такі проекти вимагають добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників;

– творчі. Не мають підготовленої структури спільної діяльності учасників, усе підпорядковується кінцевому результату, що відповідає груповій логіці спільної діяльності, інтересам учнів (буклети, презентації, відео кліпи, свята, вебквести);

– ігрові. Кожен з учасників проекту бере собі визначену роль, що зумовлюється характером і змістом проекту (літературні персонажі);

– інформаційні. Основна мета – збирання інформації про певний об'єкт, явище, що є наслідком ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз та узагальнення.

– практично-орієнтовані. Результат діяльності учнівської молоді визначено від самого початку. Так, він орієнтується на соціальні інтереси учасників (документ, програма, рекомендації, проект закону, словник, проект) [7, с. 77].

А. Богосвятська виділяє основні вимоги до використання методу проектів, визначивши їх такими трьома питаннями: «Навіщо? Для чого (кого)? Як?».

Так, аналізуючи першу вимогу, автор зазначає, що це наявність як суб'єктивної, так і соціально значимої для учасника проекту проблеми. Важливим моментом у такому разі є надання учням не вже готових результатів вирішення проблемних питань, а таких, де за допомогою найрізноманітніших засобів, прийомів, методів учні самі підводяться до самостійного формулювання проблеми та гіпотез її вирішення. Таким чином, формулювання проблеми – відповідь на питання «Навіщо?»

Наступна вимога автором описується як практична, теоретична або пізнавальна значимість очікуваних результатів. Учень має усвідомлювати, де і як він може застосовувати отримані знання, який продукт проекту стане його логічним завершенням.

Останній важливий аспект методу проектів – це його самостійність, що визначається можливістю проявити свої здібності, самостійно обирати шляхи розв'язання проблеми, а також особистісною мотивацією до виконання проекту [1, с. 21].

Зважаючи на проектну діяльність, діти оволодівають певними компетенціями. І. Єрмакова і С. Шевцова зазначають, що такі компетенції спрямовані на визначення способів діяльності, вибору тієї діяльності, що є цікавою та необхідною, на формування практичних навичок тієї чи іншої діяльності, вміння оцінювати результати своєї діяльності. Зважаючи на це, учні вчаться:

- планувати свою роботу;
- обробляти та аналізувати різні джерела інформації;
- самостійно визначати корисність та зайвість матеріалів;
- робота з фактажем відбувається в процесі аналізу та зіставлення;
- донесення власної думки;
- нести відповідальність за ухвалені рішення;
- установлювати якісні та кількісні контакти;
- створювати кінцевий продукт (сценарій, фільм, презентацію і т.д.);
- презентувати перед аудиторією результати проектної діяльності;
- оцінювати команду та особисто себе [3].

Висновки. Людство перебуває в постійному русі, змінюючи світ навколо себе, вона змінює і себе. Кожне покоління не схоже на попереднє, тому підходи до виховання та навчання мають також корегуватись згідно із сучасними реаліями. Моральне виховання вже не може відбуватись суто за методиками, які були ефективними ще століття тому. Тому виникає необхідність пошуку нових чи оновлених педагогічних технологій виховання дітей.

Такою є проектна технологія, що поєднує в собі результати попередніх здобутків та свіжий погляд сучасності.

Аналіз науково-методичної літератури дав змогу визначити сутність та структуру понять «метод проектів», «проектна технологія». Моральне вихо-

вання засобами проектних технологій у закладах позашкільної освіти має низку таких переваг: індивідуальний підхід та підбір завдань, самостійність учнівської молоді, проблемна ситуація, що змушує шукати відповідь учнів не за примусом, а за власним бажанням, розвиваються вміння співпрацювати в колективі, відповідально ставлячись до ухвалених рішень, можливість реалізації всіх учасників, що мають різні індивідуальні вміння та навички, право на власну думку, що може не збігатись з думкою інших, що сприяє творчій самореалізації учнів, самостійності, розвитку інтелектуальних здібностей, відповідальності і т. д. Подальшу перспективу дослідження проблеми вбачаємо у розкритті виховних можливостей проектних технологій у закладах позашкільної освіти з учнівською молоддю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богосвятська А.І. Проектно-діяльнісна технологія навчання. Зарубіжна література в школах України. 2012. № 10. С. 24–31.
2. Вербицький В. Проектна форма навчання і виховання у загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних закладах освіти еколого-натуралістичного напрямку. Проблеми та шляхи їх вирішення: На допомогу вчителям біології, хімії, географії, керівникам гуртків екологічного спрямування, методистам позашкільних закладів. Рідна школа. 2007. № 3. С. 35–47.
3. Єрмаков І.Г. Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності учнів І.Г. Єрмаков, С.М. Шевцова. Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник / За редакцією С.М. Шевцової, І.Г. Єрмакова, О.В. Батечко, В.О. Жадька. Київ: Департамент, 2008. 520 с.
4. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, № 22, листопад 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-247290-01>
5. Коберник О.М. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні. Навчально-методичний посібник. Тернопіль-Умань, 2007. 208 с.
6. Кульчицька О.І., Сисоєва С.О., Цехмістер Я.В. Педагогічні технології: наука – практиці / за ред. С.О. Сисоєвої. Вип. 1. Київ: ВШОЛ, 2002. 280 с.
7. Проектна технологія як особливий компонент сучасної методики. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. № 5. С. 74–78.
8. Сучасні шкільні технології / упоряд. І. Рожнятовська, В. Зоц. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2004. Ч. 2. 128 с.